

อ งค์ใดพระสัมพุทธ*

ฟุกิตะ ทากามิจิ (ผู้เขียน)**

ชานบรีชช ทัตแก้ว (ผู้แปล)***

คำนำของผู้แปล

คราวที่ผู้แปลกลับไปเยี่ยมอาจารย์ฟุกิตะ ทากามิจิ และร่วมทำงานวิจัยกับท่านเมื่อปี พ.ศ. 2558 ที่เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น ผู้แปลได้รับหนังสือ『ブツダとは誰か』จากอาจารย์ ซึ่งท่านเขียนจากประสบการณ์การวิจัยอันยาวนานด้านวรรณคดีพุทธประวัติของท่าน ก่อนที่จะพูดถึงความเป็นมาของการแปลหนังสือเล่มนี้ ผู้แปลใคร่ขอแนะนำประวัติของอาจารย์ฟุกิตะโดยสังเขปก่อน ท่านเกิดเมื่อปี ค.ศ. 1955 ณ เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น สำเร็จการศึกษาระดับมหาบัณฑิตจากคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยโทโฮ (โตเกียว) วิชาเอกวรรณคดีสันสกฤต และศึกษาต่อในระดับดุษฎีบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยบูเคียว (เกียวโต) แต่ด้วยเหตุผล

* แปลจาก 吹田隆道『ブツダとは誰か』東京：春秋社，2013。（Takamichi, Fukita. Buddha to wa dare ka. Tokyo: Shunjusha Publisher, 2013.）

** Takamichi, Fukita Bukkyo University, Kyoto (Japan)

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(Assistant Professor South Asian Language Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University)
E-mail: ctudkeao@googlemail.com

บางประการ จึงไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้ ถึงกระนั้นก็ตามอาจารย์ก็เป็นผู้มีความรู้ด้านพุทธศาสนศึกษาอย่างยิ่ง ความถนัดทางวิชาการของอาจารย์คือการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบคัมภีร์อาคัมมะภาษาสันสกฤต ปัจจุบัน ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดโชนิธิ นิกายสุขาวดี นอกจากนี้ยังเป็นอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัยบุดเคียว และมหาวิทยาลัยเกียวโตบุงเคียว ผลงานวิชาการของอาจารย์ฟูกิตะมีมากมาย แต่ที่สำคัญ ได้แก่ *The Mahāvādānasūtra, The New Edition based on Manuscripts discovered in Northern Turkestan*, Göttingen 2003; *A Survey of the Sanskrit Fragments corresponding to the Chinese Madhyamāgama*, Sankibo Press: Tokyo, 2011.

ผู้แปลรู้จักอาจารย์ฟูกิตะตั้งแต่ครั้งที่ตนเองเป็นนักศึกษาปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยเกียวโต ผู้แปลได้เรียนรู้การชำระคัมภีร์ต้นฉบับและระเบียบวิธีวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีพุทธศาสนาจากท่าน ตั้งใจว่าหากมีโอกาสอยากจะแปลผลงานวิชาการที่เป็นภาษาญี่ปุ่นของท่านเป็นภาษาไทย เพื่อให้ผู้สนใจพุทธศาสนศึกษาชาวไทยได้อ่านและใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ เมื่ออาจารย์กรุณาให้หนังสือเล่มนี้มาและยังให้ลิขสิทธิ์ในการแปล ผู้แปลจึงไม่รีรอที่จะเสนอเรื่องนี้ต่อที่ประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์พุทธศาสนศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับฉันทานุมัติให้แปลผลงานที่มีประโยชน์ชิ้นนี้

หนังสือเรื่อง 『ブツダとは誰か』 แปลตามตัวอักษรว่า “พระพุทธเจ้าเป็นใคร” ประกอบเนื้อหาด้วย 12 บท เป็นเรื่องพุทธประวัติศึกษาของพระศากยมนี จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่เป็นภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี ภาษาจีนและภาษาทิเบต รวมถึงเอกสารทุติยภูมิต่าง ๆ เริ่มจากตอนประสูติจนถึงปรินิพพาน สำหรับชื่อภาษาไทยนั้น ผู้แปลเห็นว่าผู้อ่านชาวไทยคุ้นเคยกับบทสวดสรรณสูตรสรรเสริญพระพุทธคุณที่ขึ้นต้นว่า “องค์ใดพระสัมพุทธ...” อยู่แล้ว ถึงแม้ว่าในบทสวดนั้นคำว่า “ใด” จะไม่ใช่คำถามก็ตาม แต่เมื่อนำมาใช้เป็นชื่อเรื่องของหนังสือเล่มนี้ก็เห็นว่าเหมาะสมลงตัวดี ดีกว่าคำแปลตามพยัญชนะ

เนื่องจากเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นสำหรับผู้อ่านชาวญี่ปุ่นซึ่งมีพื้นฐานความรู้และความเข้าใจพุทธศาสนาที่แตกต่างจากผู้อ่านชาวไทย ในการแปลผลงานชิ้นนี้ ผู้แปลจำเป็นต้องอธิบายความบางประการเพิ่มเติมไว้ในตัวบทหรือเชิงอรรถ เพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจได้ง่ายขึ้น บทแปลภาษาไทยจะตีพิมพ์ในวารสารพุทธศาสนศึกษาเป็นตอน ตอนละ 1-2 บทตามความเหมาะสม และเมื่อแปลเสร็จตลอดทั้งเล่ม จะรวมเล่มและตีพิมพ์ในรูปแบบหนังสือในนามของศูนย์พุทธศาสนศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในลำดับต่อไป ผู้แปลหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับประโยชน์ทางวิชาการจากหนังสือเล่มนี้อย่างสูงสุด

อารัมภบท¹

พระพุทธเจ้าเป็นใคร

กว่า 2,500 ปีล่วงแล้ว ในประเทศอินเดีย ปราชาญ์ ผู้เป็นนักปฏิบัติผู้หนึ่ง ได้อุบัติขึ้น ผู้คนต่างขนานนามบุคคลผู้นี้ว่า “พระพุทธเจ้า”² คำสอนของพระองค์ เรียกว่า “พุทธศาสนา” ซึ่งภายหลังศาสนานี้ได้แผ่ไพศาลไปจนถึงเอเชียตะวันออกไกล แต่ทว่า ในพุทธศาสนานั้น บุคคลที่ได้ชื่อว่าพระพุทธเจ้ามิได้มีแต่บุคคลผู้นี้ ในประวัติศาสตร์เท่านั้นไม่ มีคำสอนกล่าวสืบทอดกันมาว่า ก่อนพระพุทธเจ้า พระองค์นี้ เคยมีพระพุทธเจ้าจำนวนมากมาอยู่แล้วในอดีต และในอนาคตก็ยังมีพระพุทธเจ้าอีกนับพัน มีพระเมตตรัย³ เป็นต้น ที่จะอุบัติขึ้น แม้กระทั่งปัจจุบัน ในโลกธาตุทั้งสิบ ได้แก่ โลกธาตุเบื้องบูรพา ประจิม ทักษิณ อุตฺร และทิศรองทั้งสี่⁴ ทิศเบื้องบนและเบื้องล่าง ซึ่งห่างไปจากโลกที่พวกเราอาศัยอยู่นี้ ยังมีพระพุทธเจ้า อย่างเช่น พระไวโรจนพุทธเจ้า⁵ แบบพระโคตมพุทธเจ้าแห่งเมืองนาระ พระโฆชัยคุรุพุทธเจ้า⁶ พระอมิตาพุทธเจ้า⁷ ที่ประทับอยู่ ณ ดินแดนสุขาวดี เป็นต้น ซึ่งเรียกว่า พระพุทธเจ้าในทั้งสิบทิศ⁸ ประทับอยู่

เพราะเหตุใดจึงมีพระพุทธเจ้ามากมายเช่นนี้เล่า และบุคคลที่เราเรียกว่า พระพุทธเจ้านั้นเป็นบุคคลประเภทใดกัน

¹ บทนำของผู้เขียนเริ่มตั้งแต่หน้า 17.

² ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นใช้คำว่า 仏陀 (budda) หรือ 仏 (butsu)

³ ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 弥勒 (miroku)

⁴ ผู้แปล : พายัพ ทหฺติ อีสาน และ อาคเนย์

⁵ ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 毘盧舍那仏 (birushanabutsu)

⁶ ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 薬師仏 (yakushibutsu) หรือที่เรียกกันอย่างคุ้นปากว่า お薬師さん (oyakushisan)

⁷ ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 阿弥陀仏 (amidabutsu)

⁸ ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 十方諸仏 (jippōshobutsu)

คำว่า “พุทธะ” นั้นเป็นกริยารูปอดีตกาลสร้างมาจากธาตุ “พุท” ที่แปลว่า “ตื่น” พุทธะ จึงหมายถึง “ตื่นแล้ว” ผู้เขียนคิดว่า ในภาษาญี่ปุ่น การใช้ “覚った” น่าจะถูกต้องกว่า “悟った”⁹ เพราะเหตุว่า คำว่า “พุทธะ” นั้นเป็นคำที่สามารถใช้ได้อย่างกว้างขวาง หมายถึง “ตื่นแล้ว(จากการหลับ)” ก็ได้ หรือหมายถึง “รู้ หรือ ทราบแล้ว” ก็ได้ นอกจากนี้ในเชิงปรัชญา ยังหมายถึง “ตรัสรู้ รู้สัจธรรมแล้ว” ก็ได้ คำนี้สามารถใช้เป็นคำนาม หมายถึง “ผู้ตื่นแล้ว” ซึ่งเป็นความหมายดั้งเดิมของคำว่า “พุทธะ”

ในที่นี่ สิ่งสำคัญ คือการใช้คำนี้เป็นคำสามัญนาม อันที่จริง ปรัชญาอินเดียสำนักอื่น ก็มีบุคคลที่เรียกว่า “พุทธะ” เช่นกัน และนอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาวิจัยบ่งชี้ว่าในพุทธศาสนายุคต้น พระสาวกสำคัญ ๆ ก็ได้ชื่อว่าเป็น “พุทธะ” เช่นกันแน่นอน ในกรณีของพุทธศาสนา เบื้องต้นใช้คำนี้เรียกบุคคลที่มีตัวตนจริง ผู้เป็นศาสดาในประวัติศาสตร์ แต่ทว่า ขอให้ท่านทราบว่าคำคำนี้ ดั้งเดิมไม่ได้เป็นวิสามานนามบ่งชี้บุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่อย่างใด สำหรับผู้ที่เรียนรู้พุทธศาสนาเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

เพราะเมื่ออาศัยคุณลักษณะอย่างนี้ของผู้ที่ได้ชื่อว่า “พุทธะ” แล้ว ไม่เพียงแต่ศาสดาผู้ประกาศศาสนาเท่านั้น พุทธศาสนายังสามารถนับบุคคลอื่นที่มีคุณสมบัติในอุดมคติเช่นนี้ ในฐานะที่เป็นพระพุทเจ้าได้อีกด้วยแน่นอน บุคคลที่เป็นต้นแบบนั้นก็คือพระพุทธรองค์ที่เป็นพระศาสดานั้นเอง

⁹ ผู้แปล : ในภาษาญี่ปุ่น คำทั้งคู่ ออกเสียงว่า satotta อักษรจีน (คันจิ) 覚 หมายถึง “ตื่น” ส่วน 悟 หมายถึง “เข้าใจ รู้” แต่โดยมากในภาษาญี่ปุ่น “ตรัสรู้” ใช้อักษรจีนตัวหลัง ในที่นี้ผู้เขียนตั้งใจอธิบายว่า “พุท” ธาตุในภาษาบาลีสันสกฤต ตรงกับอักษรจีนตัวแรกมากกว่า แต่อันที่จริงอักษรจีน 覚 ตัวนี้ สามารถใช้ในความหมายว่า “รู้ เข้าใจ” ได้ด้วย

พระโคตมพุทธเจ้า · พระศากยมุณี

หากคำว่า “พุทธะ” ไม่ได้เป็นชื่อเฉพาะของบุคคลแล้ว บุคคลในประวัติศาสตร์ที่เป็นพระศาสดาของพุทธศาสนา เราจะเรียกพระองค์ว่าอย่างไรดี ในคัมภีร์พุทธศาสนายุคต้น ปรากฏหลักฐานว่าคนทั่วไป หรือ บรรดาเดียรฉายต่างศาสนาเรียกขานพระองค์ว่า “พระโคตม” (โคตมะ) ชื่อ “โคตมะ” ที่ว่านี้ คือ “โคตมโคตร”¹⁰ ขอให้เข้าใจว่า คล้ายกับนามสกุลที่พวกเราใช้กันนี้เอง

ในช่วงที่เริ่มมีการศึกษาวิจัยพุทธศาสนา นักวิชาการชาวยุโรปเรียกพระพุทธเจ้าในประวัติศาสตร์ว่า “พระโคตมพุทธเจ้า” โดยใช้โคตมโคตร ซึ่งอาจถือเป็นนามสกุลได้ ในประเทศของเรา (ผู้แปล : ประเทศไทย) นักวิชาการด้านพุทธศาสนศึกษาที่มีชื่อเสียงก็ใช้ชื่อนี้ในงานวิชาการของตน นักวิชาการต่าง ๆ ใช้ชื่อนี้เรียกพระศาสดาของพุทธศาสนามากที่สุดไม่ได้тикทักขึ้นตามอำเภอใจแต่อย่างใด ทว่า เมื่อดูในหลักฐานทางนิรุกติศาสตร์อย่างถี่ถ้วนแล้ว เรากลับพบว่าการเรียกพระองค์ว่า “พระโคตมพุทธเจ้า” นั้น พบตัวอย่างการใช้น้อยมาก จนแทบไม่อาจคิดได้ว่าเป็นชื่อที่ใช้จริง ๆ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนคิดว่าการเรียกแบบนี้ น่าจะเกิดจากการที่คนทราบว่ามีนักวิชาการด้านพุทธศาสนศึกษายุคใหม่เริ่มใช้ชื่อนี้เรียกบุคคลในประวัติศาสตร์มากกว่า จึงคิดว่าเป็นชื่อที่ควรนำมาใช้

¹⁰ โคตรนั้นเป็นชื่อเรียกวงศ์ ซึ่งมีบรรพบุรุษในตำนานปรัมปราร่วมกัน เดิมที เป็นชื่อวงศ์ของวรรณะพราหมณ์ในอินเดีย โดยทั่วไปชื่อโคตร จะเป็นชื่อของฤๅษี ซึ่งถือกันว่าเป็นบรรพบุรุษต้นวงศ์ ที่สืบสายมาทางข้างบิดา ชื่อ “โคตมะ” เป็นโคตร ที่ถือฤๅษี “อังคิรส” ในปรัมปรานิทานเป็นต้นวงศ์ อังคิรสเป็นพราหมณ์ที่ทำหน้าที่ถอนอาถรรพณ์คำสาป ซึ่งเกี่ยวข้องกับคัมภีร์อถรรพเวท อันเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมบทสวดในการประกอบพิธีบูชาไฟ อายุของคัมภีร์นี้ สันนิษฐานว่ารวบรวมในราวศตวรรษที่ 10 ก่อนคริสตกาล ด้วยเหตุใด พระศาสดาซึ่งอยู่ในวงศ์กษัตริย์จึงมีชื่อโคตร ที่เป็นชื่อโคตรของพราหมณ์นั้น ไขว่จะไม่มิชอบน่าสงสัย แต่สันนิษฐานว่าเมื่อเวลาผ่านไปนานเข้า ความเข้มงวดเรื่องโคตรวงศ์แต่เดิมคงเสื่อมคลายลงไปในนเอง

ถ้าเช่นนั้นแล้ว เราควรเรียกพระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์จริง ๆ ว่าอย่างไรดี พวกเรา (ผู้แปล : ชาวญี่ปุ่น) เรียกพระศาสดาอย่างคุ้นเคยว่า *Oshakasama*¹¹ (พระศากยะ) “สัักยะ หรือ ศากยะ” เป็นชื่อชนเผ่าที่เคยอาศัยอยู่ ณ ที่ราบลุ่มหาไร ซึ่งอยู่ในประเทศเนปาลปัจจุบัน การที่พระพุทธเจ้ามาจากเผ่าศากยะนั้น มีหลักฐานในคัมภีร์ยุคแรก ๆ ที่หลงเหลืออยู่เป็นภาษาบาลี ตามหลักฐาน เป็นที่เล่าขานกันว่าพระองค์ทรงเป็นเชื้อสายของพระเจ้าโอกากกราช หรือ อิกษวากุ¹² ซึ่งมีต้นวงศ์เป็นสุริยเทพ

“พระโอรสของเจ้าศากยะ
เป็นเชื้อพระวงศ์ของพระเจ้าโอกากกะ
เสด็จออกผนวชจากกรุงกบิลพัสดุ์

¹¹ ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า お釈迦様 “oshakasama”

¹² อิกษวากุ เป็นชื่อวงศ์กษัตริย์ ปรากฏแม้ในคัมภีร์พระเวท ซึ่งมีอายุย้อนไปได้ถึงราวศตวรรษที่ 12 ก่อนคริสตกาล วงศ์ศากยะนั้นเป็นเหล่ากษัตริย์กษัตริย์อิกษวากุผู้นี้ ตามตำนาน กล่าวว่า พระเจ้าอิกษวากุได้เนรเทศพระราชโอรส 4 พระองค์ (ผู้แปล : มีพระเชษฐภคินีด้วยอีกหนึ่งพระองค์ รวมเป็น 5) เพื่อให้พระราชโอรสที่ประสูติแต่ชายารองได้ขึ้นครองราชย์ เมื่อพระเจ้าอิกษวากุทรงทราบว่าพวกพระโอรสดำรงพระชนมชีพและรักษาวงศ์ตระกูลไว้ได้ ณ ป่าไม้อัสกิมิทะเลสาบตรงเชิงเขาหิมาลัยก็ทรงชื่นชมด้วยถ้อยคำว่า “พวกเขาสามารถจริง” (ภาษาสันสกฤต ศัักยะ) จากเหตุการณ์นี้เอง วงศ์ของกษัตริย์เหล่านี้จึงได้รับการขนานนามว่า “ศากยะ” เมื่ออยู่ในคัมภีร์อื่น ๆ นอกเหนือจากของพุทธศาสนา อย่างในคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาฮินดู ปรากฏว่าในสมัยราวพุทธกาล มีวงศ์กษัตริย์ที่สืบสายเลือดมาจากพระเจ้าอิกษวากุเช่นกัน ซึ่งเป็นกษัตริย์ครองแคว้นโกศล บริเวณตอนเหนือของแม่น้ำคงคา ในตำนานทางฝ่ายพุทธศาสนาเองก็กล่าวว่าเผ่าศากยะนั้นขึ้นกับพระราชแคว้นโกศล ดังนั้นตามตำนานที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งวงศ์หลักและวงศ์สาขาต่างก็สืบมาจากสายเลือดเดียวกัน และยังรักษาความสัมพันธ์ทางสายเลือดนั้นเอาไว้

เป็นผู้ก่อความสว่างไสว (พระอาทิตย์)” (สูตรนิบาต 991)¹³

จากตำนานดังกล่าว ผู้คนจึงขนานนามพระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ว่า “พระศากยมุณี”¹⁴ “มุณี” เป็นคำภาษาบาลี-สันสกฤต หมายถึง “นักบุญ นักบวช” ดังนั้น เดิมที ศากยมุณีจึงหมายถึง “นักบวช หรือ นักบุญแห่งศากยตระกูล” แต่ต่อมากลายเป็นชื่อเฉพาะเรียกพระศาสดาของพุทธศาสนา ยกตัวอย่างเช่น พระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งครองราชย์ภายหลังกพุทธปรินิพพาน 116 ปี หรือ 218 ปี ได้ทรงใช้พระนามนี้ในจารึกที่กล่าวถึงการจารึกแสวงบุญไปตามบุญสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา แน่นนอน การที่พวกเราเรียก “พระศากยะ” (Oshakasama) นั้นจึงเป็นการเรียก “พระศากยมุณี” อย่างย่อ ด้วยความสนิทสนมคุ้นเคย และด้วยความเคารพ

ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจะเรียกพระพุทธเจ้า พระศาสดา ว่า “พระศากยมุณี” เช่นกัน นอกเสียจากกรณีเฉพาะบางกรณี ถึงแม้คำว่า “พระโคตม” หรือ “พระโคตมพุทธเจ้า” จะใช้ได้ก็จริง แต่เมื่อคิดถึงจุดมุ่งหมายที่จะสืบย้อนเรื่องตำนานพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า ดังที่จะกล่าวต่อไปจากนี้ ผู้เขียนคิดว่าการเรียกว่า “พระศากยมุณี” เป็นสิ่งที่เหมาะสมทางวิชาการแล้ว

การวิจัยพระพุทธศาสนาที่มาจากยุโรป

การที่พระศากยมุณีสืบต้นจริงในประวัติศาสตร์นั้น เป็นการยืนยันด้วยหลักฐานทางโบราณคดี แต่ทว่า จากการขุดค้น อย่างเช่น สถานที่ประสูติ สถานที่ปรินิพพาน หรือ สถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ทำให้เรารู้เพียงแค่ “จุด” เล็ก ๆ เท่านั้น ดังนั้น เพื่อให้ทราบชีวประวัติของพระองค์ เมื่อนำตำนานต่าง ๆ ซึ่งแต่งขึ้นภายหลัง มาเป็นหลักฐานว่าเป็นเรื่องจริงในประวัติศาสตร์ เราจึงใช้วิธี

¹³ ผู้แปล : ปุรา กปิลวตุมหา นิกชนโต โลกนายโก
 อปโปจ โอูกการาสส สกยปุตโต ปภงโกโร ฯ (ขุ.สุ 17/424/525)

¹⁴ ผู้แปล : 釈迦牟尼 shakamuni

การลาก “เส้น” เชื่อมโยง “จุด” จากหลักฐานเหล่านั้น ในแวดวงของวรรณกรรม มีนวนิยายประเภทหนึ่ง คือนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เป็นการนำสิ่งที่รับรู้ว่าเป็นเรื่องจริงมาแต่งเติมอย่างมีอิสระ ตามจินตนาการของผู้แต่ง แต่ทว่า ในแวดวงของวิชาการ เราไม่อาจจะกล่าวโดยใช้จินตนาการตามอิสระได้

ก่อนหน้านี้ เคยมีกรณีที่มีผู้คลั่งไคล้โบราณคดี ได้แอบฝังเครื่องมือหินด้วยตนเองและกุเรื่องว่าที่นั่นมีโบราณวัตถุบางชิ้นอยู่ ภายหลังถูกจับโกหกได้ จนเกิดเป็นปัญหาใหญ่ขึ้นมา ด้วยเรื่องนี้เป็นกรณีการขุดค้นทางโบราณคดี เพราะมีของซึ่งมีรูปร่าง อย่างชวนหิน เป็นต้น ฝังอยู่ การจับโกหกจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ แต่ทว่า ในกรณีของวิชาการทางศาสนาและปรัชญา ซึ่งศึกษาสิ่งที่ไม่มีการรูปร่าง เราสามารถกล่าวได้แต่เพียงว่าเรื่องนั้นน่าจะใช่หรือไม่มากนักเองก็เท่านั้นเอง แม้มีใครที่เหมือนกับผู้คลั่งไคล้โบราณคดีรายนั้น ได้บิดเบือนความจริง เพราะเขาซึมซาบอยู่กับความรู้สึกซึ่งดูเหมือนกับมีโครงสร้างตามตรรกะทางปรัชญาอย่างยิ่งด้วยแล้ว แม้ตัวของเขาเองก็จะไม่ตระหนักถึงข้อผิดพลาดนั้นเลย

เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดอย่างนั้น มีระเบียบวิธีวิจัยที่นักวิชาการพุทธศาสนศึกษายุคใหม่ใช้ เรียกว่า “นิรุกติศาสตร์”¹⁵ ปกติแล้วเรามักจะแบ่งวิชาการออกเป็นแขนงต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ปรัชญา วัฒนธรรม-ศึกษา เป็นต้น แต่ในฐานะของนักวิชาการแล้ว สิ่งนี้เป็นการแบ่งวิชาการซึ่งมีระเบียบวิธีเดียวกัน ให้ยิบย่อยไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น แขนงวิชาการต่าง ๆ ที่ว่ามานี้ อยู่ภายในกรอบของ “มนุษยศาสตร์” ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัยพื้นฐานอย่างหนึ่ง ก็คือ “นิรุกติศาสตร์” นั่นเอง เป็นรูปแบบดั้งเดิมของการวิจัยเรื่องทางกรีก-ละตินของฝั่งตะวันตก ซึ่งเป็นการรวบรวมเอกสารปฐมภูมิ นำมาอ่าน ตีความ และอาศัย

¹⁵ ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นใช้คำว่า 文献学 ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Philology เป็นการศึกษาเอกสารเอกสาร วรรณกรรม ที่ใช้ความรู้ทางภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ฯลฯ ร่วมด้วย เพื่อให้เข้าใจบางสิ่ง ในภาษาไทยบัญญัติคำว่า “นิรุกติศาสตร์” ใช้แทน Philology

การตีความเป็นพื้นฐานในการวิจัยวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น ความเชื่อ ปรัชญา เป็นต้น ภายหลัง ระเบียบวิธีวิจัยเดียวกันนี้ ถูกนำมาใช้กับการวิจัย วัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น พร้อม ๆ กับการเดินทางสำรวจโลกของชาวตะวันตก ได้เกิดแวดวงการวิจัยวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ๆ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่เรียกว่า นิรุกติศาสตร์นี้ขึ้น ดังที่นักอียิปต์วิทยาศึกษาเรื่องอียิปต์ นักภารตวิทยาศึกษาเรื่อง อินเดีย นักจีนวิทยาศึกษาเรื่องจีน เป็นต้น

ยกตัวอย่างกรณีของอียิปต์วิทยา เราจะนึกถึงโบราณคดีเป็นลำดับแรก โบราณคดีนั้นเป็นการดำเนินการวิจัยโดยอาศัยโบราณวัตถุ กล่าวคือ สิ่งขุดค้น เช่น หม้อไห มัมมี่ หรือ เครื่องประดับ เป็นต้น แต่ทว่า ที่จริงแล้ว อียิปต์วิทยา ไม่ได้แต่ศึกษาเพียงแค่นั้น ยังมีการอ่านตีความตัวอักษร การไขเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้กระจ่างแจ้ง โดยอาศัยนิรุกติศาสตร์ เช่น เรื่องประวัติศาสตร์ มีการเทียบเคียง ผลการวิจัย การอธิบายเรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น เรื่องศาสนา เป็นต้น

การวิจัยพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อเอเชียในวงกว้างนั้นก็ไม่เว้น มีการใช้ นิรุกติศาสตร์ในการวิจัยเรื่องอินเดีย ทิเบต จีน หรือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น แน่นนอน ความสนใจทางวิชาการได้มุ่งไปที่พุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวง ต่อวัฒนธรรมเหล่านั้นด้วย ดังนั้น เพื่ออธิบายแนวคิดและประวัติศาสตร์ของ พุทธศาสนา นิรุกติศาสตร์จึงกลายเป็นสิ่งที่รับรองพื้นฐานการวิจัย ที่ให้หลักฐาน เชิงวัตถุวิสัยในทางมนุษยศาสตร์

ในประเทศของเรา (ผู้แปล : ญีปุ่น) เราเล่าเรียนคัมภีร์พุทธศาสนาฉบับ แปลภาษาจีน และยอมรับการสืบทอดนี้ใน “เชิงชนบ” มาเป็นเวลาช้านาน สิ่งนี้ เป็นการศึกษาที่มี “แบบแผนตายตัว” อันเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนานำหน้า แต่ทว่า ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 พุทธศาสนศึกษาในฐานะวิชาการแขนงหนึ่งของมนุษยศาสตร์ ใช้นิรุกติศาสตร์เป็นรากฐานในการอธิบายคัมภีร์ภาษาสันสกฤต ที่หลงเหลือในอินเดียและเอเชียกลาง หรือคัมภีร์ภาษาบาลีที่สืบทอดในศรีลังกา

เป็นต้น ในการศึกษาวิจัยแนวคิด ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของพุทธศาสนา นิรุกติศาสตร์เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งยังไม่มีในญี่ปุ่นมาจนถึงสมัยนั้น ต่อมาในสมัยเมจิ มีการส่งนักศึกษาวิจัยจากประเทศของเราไปที่ยุโรป พวกเขาได้นำระเบียบวิธีวิจัยนี้กลับมาใช้ การวิจัยพุทธศาสนาโดยใช้คัมภีร์ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลีจึงได้เริ่มต้นขึ้นในสมัยเมจินี้เอง ด้วยเหตุนี้ เมื่อนำมาสิ่งนี้มาบูรณาการ กับความรู้แบบชนบดั้งเดิม พุทธศาสนศึกษาของญี่ปุ่นสมัยใหม่ จึงเจริญรุดหน้า อย่างรวดเร็ว

ภาษาสันสกฤตและภาษาบาลี

ด้วยประการนี้ การวิจัยพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีของ นิรุกติศาสตร์อินเดีย เราไม่อาจหลีกเลี่ยงภาษาสันสกฤตและภาษาบาลีซึ่งใช้สืบทอด คัมภีร์ได้เลย ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงจะขอกล่าวถึงภาษาทั้งสองที่มีบทบาทสำคัญ ต่อการวิจัยพุทธศาสนาในบรรดาภาษาโบราณของอินเดียโดยสังเขปก่อน

ก่อนอื่นจะขอกล่าวถึงภาษาสันสกฤต “สันสกฤต” มีความหมายว่า “(ภาษา) ที่มีการจัดแจงแล้วอย่างดี” เป็นภาษาอินเดียโบราณ ซึ่งในราวศตวรรษ ที่ 5 ก่อนคริสตกาล นักไวยากรณ์ชื่อว่าปาณินิได้กำหนดกฎเกณฑ์ขึ้น ภาษาสันสกฤต เทียบได้กับ “ภาษามาตรฐาน” ของเรา ซึ่งเป็นการใช้ภาษาตามกฎเกณฑ์ที่เรา ชาวญี่ปุ่นสร้างขึ้นสำหรับผู้ประกาศข่าวนั่นเอง ถึงจะเป็นภาษาที่พัฒนาขึ้นจาก ภาษาถิ่นแถบคันโต¹⁶ แต่ก็ไม่ใช่ภาษาที่คนทั่วไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในอินเดีย ผู้มีการศึกษาในสมัยนั้น ก็ใช้ภาษาสันสกฤตเป็นภาษามาตรฐาน ไว้สำหรับกล่าว ปรัชญา วรรณคดีและศิลปศาสตร์ต่าง ๆ นานา ส่วนชาวบ้านทั่วไป ก็ยังคงใช้ภาษา ถิ่นของตนเองเป็นภาษาในชีวิตประจำวัน รวมเรียกภาษาถิ่นเหล่านี้ว่า “ภาษา ปรากฤต” มีความหมายว่า “ภาษาที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ” พุทธศาสนา เดิมที แพร่หลายอยู่ในหมู่สามัญชน และใช้ภาษาปรากฏ ภาษาถิ่นของแต่ละภูมิภาค

¹⁶ ผู้แปล : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของญี่ปุ่น

เผยแผ่คำสอน ในบรรดาภาษาเหล่านั้น เรียกภาษาที่พัฒนาและกำหนดเป็นภาษาสำหรับคัมภีร์พุทธศาสนา ซึ่งเผยแผ่ไปยังประเทศศรีลังกาในปัจจุบันว่า “ภาษาบาลี” คำว่า “บาลี” อันที่จริงไม่ใช่ชื่อเฉพาะใช้เรียกภาษาในเชิงภาษาศาสตร์ แต่หมายถึง “พระไตรปิฎก” ที่ได้สืบทอดผ่านศรีลังกาไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่าและไทย เป็นต้น ภาษาบาลี จึงหมายถึง ภาษาของพระไตรปิฎกของ “พุทธศาสนาฝ่ายใต้” นั่นเอง¹⁷ เนื่องจากพุทธศาสนาฝ่ายใต้ยังคงเหลืออยู่ แม้กระทั่งปัจจุบัน ภาษาบาลีจึงมีประวัติอันยาวนาน และในภาษานี้ยังคงเหลือลักษณะพิเศษทางไวยากรณ์ที่เก่าแก่ สามารถสืบบย้อนกลับไปได้ถึงศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล กล่าวได้ว่า เพื่อเข้าใจพุทธศาสนายุคต้นให้แจ่มแจ้ง คัมภีร์ที่ขาดไม่ได้เลย นั่นคือคัมภีร์ที่สืบทอดด้วยภาษาบาลี ภาษาบาลี จึงเป็นภาษาสำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยพุทธศาสนา

ส่วนในอินเดีย เมื่อเวลาผ่านไป คำสอนที่ถ่ายทอดด้วยภาษาถิ่นต่าง ๆ ได้ถูกเรียบเรียงขึ้นใหม่ และสืบทอดเป็นภาษาสันสกฤต เมื่อภาษาสันสกฤตมาปะปนกับภาษาถิ่น จึงกลายเป็นภาษาที่ต่างไปจากภาษาสันสกฤตดั้งเดิม เรียกโดยรวมว่า “ภาษาสันสกฤตทางพุทธศาสนา” สิ่งนี้คือภาษาหลักที่ “พุทธศาสนาฝ่ายเหนือ” ใช้สืบทอดวรรณคดีจากอินเดียตะวันตกเฉียงเหนือผ่านเส้นทางสายไหมไปสู่จีน หรือ เนปาล ทิเบต แม้ว่าช่วงไม่กี่ปีมานี้ การศึกษาวิจัยระบุว่าคัมภีร์ที่เขียนเป็นภาษาคันธารี มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นต่อการเผยแผ่พุทธศาสนาไปสู่จีน มีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่จากจำนวนคัมภีร์ที่หลงเหลืออยู่ ภาษาสันสกฤตก็ยังคงเป็นภาษาที่จำเป็นสำหรับการวิจัยไม่เปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ เอกสารของพุทธศาสนาฝ่ายเหนือ ยังมีคัมภีร์แปลภาษาจีนและคัมภีร์แปลภาษาทิเบต แม้จะเป็นเพียงเอกสารทุติยภูมิในการศึกษาเรื่องพุทธศาสนาของอินเดีย เนื่องจากเป็นคัมภีร์แปลก็ตาม แต่ทว่า จำนวนเอกสารที่คงเหลือนั้นมีมากกว่าคัมภีร์ภาษาสันสกฤตซึ่งเป็นเอกสารปฐมภูมิเสียอีก ยังมีบางกรณี ที่

¹⁷ ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นใช้ว่า 南伝仏教 (Nandenbukkkyō)

เอกสารเหล่านี้รักษาสืบทอดที่เก่าแก่กว่าคัมภีร์ภาษาสันสกฤตซึ่งเหลืออยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ มีหลายกรณีที่มีการระบุปีที่แปลคัมภีร์อย่างชัดเจน เป็นจุดแข็งสำหรับการที่จะสามารถระบุช่วงปีสุดท้ายที่การแปลคัมภีร์แต่ละเล่มสำเร็จลงด้วยเหตุนี้ เราจึงไม่อาจจะเลยคัมภีร์แปลเหล่านี้ได้เลย

การเล่นบอกต่อ

ในเรื่องนิรุกติศาสตร์ของพุทธศาสนา เราศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์ที่สืบทอดกันมาเป็นภาษาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว แล้วร้อยเรียงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในเชิงประวัติศาสตร์ การที่จะเข้าใจสิ่งที่เล่าสืบทอดกันมา ขอให้ท่านคิดว่าเป็นเหมือน “การเล่นบอกต่อ” กล่าวคือ สิ่งที่เราต่อกันมาจนถึงท้ายที่สุดนั้น มิใช่สิ่งเดียวกับถ้อยความที่เราในตอนแรก ในการเล่นบอกต่อนั้น เราจะรู้สึกสนุกสนานที่ความผิดเพี้ยนไป สารที่เป็นผลลัพธ์ปลายทางหรือที่เปลี่ยนไปในระหว่างนั้น สามารถเทียบเคียงได้กับคัมภีร์ของพุทธศาสนาที่พวกเราอยู่ในขณะนี้ เราจึงต้องวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลเหล่านั้น สืบไปถึงต้นตอ มุ่งที่จะทราบเรื่องราวตั้งแต่แรก รวมถึงรูปแบบวิวัฒนาการ

เป็นที่แน่นอนว่าการศึกษาคัมภีร์จริง ๆ นั้นไม่ได้ง่ายเหมือนกับการเล่นบอกต่อ แต่ซับซ้อนกว่ามาก เพราะว่าเรามีสิ่งที่สืบเนื่องกัน ซึ่งเปรียบเหมือนกับทีมผู้เล่น เราต้องดูว่ามีทีมเดียวหรือมากกว่าหรือไม่ ถ้ามีสิ่งที่สืบเนื่องกันแล้ว มีกี่สาย คัมภีร์ใดเล่าสืบทอดตามสายใด มีความสัมพันธ์ในระดับข้างเคียงกับคัมภีร์ต่างสายหรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการค้นพบคัมภีร์ใหม่ ๆ ที่บ่งชี้ถึงความเป็นไปในระหว่างทางอีก พุทธศาสนิกษายุคใหม่ สามารถวิเคราะห์วรรณกรรมเหล่านั้นได้อย่างยอดเยี่ยม โดยใช้ระยะเวลามากกว่าร้อยปี ๆ จนกระทั่งสามารถเข้าใจประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการแนวคิดของพุทธศาสนาได้ ในกรณีของการศึกษาพุทธประวัติของพระศากยมุณี ก็เป็นเช่นนั้นด้วย โดยไม่มีข้อยกเว้น

ข้อกังขาว่าด้วยการศึกษาวิจัยเรื่องพระศากยมุณี

ปัจจุบัน หนังสือวิชาการที่เขียนถึงเรื่องพระศากยมุณีในฐานะบุคคลจริงทางประวัติศาสตร์ที่มีจากการศึกษาวิจัยทางนิรุกติศาสตร์อย่างนี้มีอยู่มาก นอกจากนี้ หนังสือที่นำเสนอพระพุทธรูปตามตำนานจากการตีความตามชนบทก็มีมากด้วยเช่นกัน แต่โดยภาพรวมแล้ว ข้อมูลที่ได้จากหนังสือเหล่านั้นไม่ค่อยสัมพันธ์กันเท่าใดนัก ด้วยเหตุนี้ ภาพของพระศากยมุณีที่นักวิชาการนำเสนอ จึงถูกพิจารณาอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นคนละคนต่างไปจากตำนานโดยสิ้นเชิงบ้าง หรือบ้างก็นำมาปนกันจากเหตุดังกล่าว ร่องรอยแห่งความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องพุทธศาสนาที่เกิดขึ้น จึงยังไม่หมดไปเสียทีเดียว เนื่องจากเรารู้ว่าแนวคิดเรื่องพระพุทธรูปเจ้าเป็นแกนสำคัญของพุทธศาสนา จึงนับว่าเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการทำความเข้าใจพุทธศาสนา ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้คนก็ยังไม่เข้าใจถ่องแท้อยู่ดี

ในอดีต มีนักวิชาการพุทธศาสนศึกษาชาวอเมริกันผู้หนึ่งให้ความเห็นอย่างสุดโต่งว่า “การศึกษาวิจัยพุทธศาสนายุคต้น ซึ่งสันนิษฐานได้เพียงจากเอกสารสมัยหลังนั้น ที่สุดแล้วก็เป็นเรื่องที่ไม่พ้นจากวิสัยของการจินตนาการไม่ใช่หรือ” แต่ก็เป็นเพียงแค่มุมมองหนึ่งเท่านั้น เมื่อเราศึกษานิรุกติศาสตร์อย่างเคร่งครัดขึ้นตามยุคสมัย ส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าการศึกษารื่องพุทธศาสนายุคต้นในปัจจุบันนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ไร้สาระขนาดนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการวิจัยแนวคิดของพุทธศาสนายุคต้น เนื่องจากเรารู้เอาคำสอนซึ่งพระศากยมุณีทรงแสดงเป็นหลักฐาน และเมื่อตรวจสอบการสืบทอดอย่างละเอียดย้อนขึ้นไปตามหลักการแล้ว ในทางทฤษฎีย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะสืบทอดกลับไปหาคำสอนดั้งเดิมได้ ในบริบทของการวิจัยเรื่องแนวคิดในพุทธศาสนานั้น หากอุปมา ก็เหมือนกับการเล่นบอคโต อย่างน้อย เพื่อที่จะเริ่มเล่นเกม มีข้อความฝากที่สืบทอดมาจากพระศากยมุณี เราสามารถจะสืบทอดกลับไปสู่ข้อความนั้นได้ ในฐานะที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา เราไม่อาจจะทิ้งความเป็นไปได้ได้เลย

แต่ที่ว่า เมื่อเป็นเรื่องประวัติของพระศากยมุณี ซึ่งเป็นพระพุทธรูปเจ้าในประวัติศาสตร์ เราไม่อาจทำอย่างเดียวกันกับการเล่นบอคโตได้ เนื่องจาก

พระศากยมนิไม่ได้เป็นผู้ทรงเล่าเรื่องราวของตนเอง เราต้องคิดว่ามีจุดเริ่มที่ต่างออกไป ด้วยเหตุนี้ในฐานะบุคคลจริงทางประวัติศาสตร์หรือใกล้เคียง ที่ได้จากการศึกษาวิจัยซึ่งดำเนินมาถึงปัจจุบัน ประวัติของพระศากยมนิที่อธิบายอยู่นี้ หากถามข้าพเจ้าว่าแล้วเป็นจริงดังนั้นหรือไม่ ข้าพเจ้าก็ไม่อาจตอบได้เด็ดขาดแน่นอน

ในการศึกษาวิจัยจนมาถึงปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจภาพบุคคลจริงทางประวัติศาสตร์ของพระศากยมนิ มีการพิสูจน์ตำนานเรื่องเล่าต่าง ๆ นานาจริงเรื่องนี้ถึงแม้จะไม่มีปัญหาก็ตาม แต่ทว่า มีคนนำผลที่ได้จากการอธิบายตำนานไปเปลี่ยนเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์โดยไม่ใช้วิจารณ์ญาณ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะให้กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว พวกเขายังคงเค้าโครงพุทธประวัติในฐานะบุคคลศักดิ์สิทธิ์ที่สืบทอดกันมาไว้ แต่จงใจตัดส่วนที่เป็นเรื่องเชิงอิทธิปาฏิหาริย์ออกไปตามอำเภอใจ แล้วจากนั้นจึงสร้างภาพบุคคลที่เสมือนบุคคลจริงขึ้น เนื่องจากงานศึกษาวิจัยที่มีชื่อเสียงหลายชิ้นถือเอาผลที่ได้ด้วยวิธีการดังกล่าวเป็น “สิ่งที่เข้าใจภาพบุคคลจริงทางประวัติศาสตร์” ดังนี้ การที่เกิดความรู้สึกว่าบุคคลซึ่งพรรณนาอยู่ในงานนั้นมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับบุคคลในประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งธรรมดาในมุมมองของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่อาจเรียกงานนี้เป็นเรื่องสลักสำคัญอันใด เป็นเพียงเรื่องที่เหมือนกับการฝังเครื่องมือหินที่ไม่มีจริง แล้วทำให้คนคิดว่ามีโบราณสถานอยู่นั่นเอง

ในหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าตั้งใจทบทวนภาพของพระศากยมนิ ที่การศึกษาวิจัยพุทธศาสนศึกษาสมัยใหม่จนมาถึงปัจจุบันได้นำเสนอพระองค์ในฐานะบุคคลทางประวัติศาสตร์หรือใกล้เคียงอีกครั้ง อีกทั้งตั้งคำถามเรื่องลักษณะพิเศษที่ตำนานสืบทอดเหล่านั้นมี ประกอบกับการวิเคราะห์ใหม่อีกครั้งด้วยวิธีนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าเราจะทราบเรื่องพระพุทธรเจ้า ซึ่งพุทธศาสนาตั้งใจจะสืบทอดได้ กล่าวคือ เห็นภาพว่า “พระพุทธรเจ้าเป็นใคร” ได้ชัดเจนขึ้น

บทที่ 1 ยุคสมัยของพระศากยมุณี* (ตอนแรก)

พระศากยมุณีเป็นบุคคลจริงหรือไม่ การเริ่มต้นการวิจัยเรื่องพระพุทธเจ้า

ดังที่กล่าวแล้ว มีตำนานสืบทอดกันมาว่าศากยตระกูล ซึ่งพระศากยมุณี ประสูตินั้นเป็นตระกูลที่ถือชาติตระกูล ถือตนว่าเป็นเชื้อสายของพระเจ้าอิกษวากุ กล่าวคือ “เผ่าพงศ์ของสุริยเทพ” ด้วยเหตุนี้ ตำนานซึ่งเกี่ยวกับพระสุริยเทพนั้น ได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญในช่วงที่การศึกษาวิจัยพุทธศาสนาเพิ่งจะเริ่มต้นในฐานะเป็นมนุษยศาสตร์แขนงหนึ่งในยุโรป

ในช่วงที่พุทธศาสนศึกษาสมัยใหม่เริ่มต้น เซนาร์ต นักวิชาการชาวฝรั่งเศส ผู้ศึกษาชำระคัมภีร์ต้นฉบับ “มหาวัสดุ” พุทธประวัติของพระศากยมุณีซึ่งเป็นคัมภีร์ภาษาสันสกฤตที่หลงเหลืออยู่ในเนปาล ได้ตีพิมพ์เผยแพร่งานวิชาการชื่อ “บทความเนื่องด้วยพุทธตำนาน” ลงในวารสารของสมาคมเอเชียระหว่างปี ค.ศ. 1873-1875¹⁸ เซนาร์ตเห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็น “วีรบุรุษแห่งสุริยะ” ยิ่งไปกว่านั้น อนาคตทางเทพปรกรณ์ที่ปรากฏในตำนานเรื่องนี้ ก็มีเค้าโครงจากเทพปรกรณ์-ตำนานโลกและจักรวาลในวัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งมีมาตั้งแต่อดีตแล้ว เขาคิดว่าตำนานของพระศากยมุณี ไม่เหมือนกับตำนานวีรบุรุษซึ่งมีความจริงอยู่ในระดับหนึ่ง ซึ่งต่อมาถูกนำมาเติมแต่งให้เป็นเทพปรกรณ์อย่างที่พวกเราคิด แต่ทว่า เป็นตำนานที่แต่งขึ้นในฐานะเทพปรกรณ์-ตำนานโลกและจักรวาลตั้งแต่ต้น ด้วยเหตุนี้ เซนาร์ตจึงตั้งข้อกังขาเรื่องระเบียบวิธีวิจัยที่อ้างว่าเมื่อนำส่วนที่ถูกทำให้เป็นเทพปรกรณ์ออกไป ก็จะเข้าถึงความจริงทางประวัติศาสตร์ได้

ตัวเซนาร์ตเอง ไม่ได้ตั้งข้อเคลือบแคลงอย่างเด็ดขาดเรื่องการมีตัวตนอยู่จริงของพระศากยมุณี แต่กระนั้น เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าบทความของเซนาร์ต

* บทที่ 1 เริ่มจากหน้า 31 เป็นต้นไป

¹⁸ ผู้แปล : เอมิล เซนาร์ต (Émile Senart) เผยแพร่บทความชื่อ “Essai sur la légende du Bouddha” ในวารสารของสมาคมเอเชีย (la Société Asiatique)

ที่ว่าด้วย “การมีอยู่ของเทพปรณัม-ตำนานโลกและจักรวาลอินเดียมาก่อน” นั้น เซนารต์เป็นผู้ริเริ่มแต่เพียงลำพังผู้เดียว ภายหลังจากที่เซนารต์เสนอความคิดเช่นนี้ออกไปไม่ถึงสิบปี ในช่วงปี ค.ศ. 1882-1884 แครน¹⁹ นักวิชาการชาวฮอลแลนด์ ได้ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย” ในหนังสือเล่มนั้น แครนปฏิเสธการมีอยู่จริงของพระศากยมุณีโดยสิ้นเชิง และเห็นว่าพระองค์เป็นบุคคลในจินตนาการทางศาสนาเท่านั้น มาถึงปัจจุบัน เหตุการณ์เหล่านั้นเป็นเสมือนเรื่องน่าขัน แต่สิ่งนั้นเป็นการบ่งบอกถึงความกระหายใคร่รู้ซึ่งยังมีอคติของนักวิชาการชาวตะวันตก ผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ตนไม่รู้จักในสมัยนั้น เราต้องยอมรับเหตุการณ์เหล่านั้นตามที่เป็นจริง และเป็นความจริงที่วาทความเหล่านั้น รวมถึงข้อโต้แย้งด้วย เป็นส่วนที่ทำให้การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

การค้นพบคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลี

ในสมัยเดียวกัน อังกฤษ ซึ่งปกครองเกาะลังกา หรือประเทศศรีลังกา ในปัจจุบันในฐานะดินแดนอาณานิคม ได้ทราบวาทที่นั่นมีคัมภีร์พระไตรปิฎก²⁰ ซึ่งนิกายเถรวาทฝ่ายใต้ยังคงเก็บรักษาไว้อย่างครบถ้วน

พระไตรปิฎกของนิกายเถรวาทฝ่ายใต้ทั้งหมดเขียนเป็นภาษาบาลีเนื่องจากมีเอกสารในการวิจัยจำนวนมหาศาลเผยแพร่ออกมา นักวิชาการจำนวนมากจึงดำเนินการศึกษาและชำระคัมภีร์แต่ละเล่ม ในปี ค.ศ. 1881 มีการจัดตั้ง “สมาคม

¹⁹ ผู้แปล : Johan Hendrik Caspar Kern ตีพิมพ์หนังสือชื่อ *Geschiedenis van het Buddhisme in Indië*

²⁰ พระไตรปิฎกประกอบด้วย พระสูตรตันตปิฎก (ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 經藏) เป็นปิฎก (藏) ที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้า (經), พระวินัยปิฎก (ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 律藏) เป็นปิฎก (藏) ที่รวบรวมเป็นระเบียบปฏิบัติของหมู่สงฆ์ (律) และ อภิธรรมปิฎก (ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 論藏) เป็นปิฎก (藏) ที่รวบรวมการอภิปรายความหัวข้อธรรมที่สำคัญ (論)

บาลีปกรณ์”²¹ ที่ลอนดอนขึ้น และจัดตีพิมพ์ผลงานการศึกษา

โอลเดนบวร์ก²² ชาวเยอรมันเป็นผู้รับผิดชอบศึกษาพระวินัยปิฎก แม้พระวินัยจะเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมข้อปฏิบัติของหมู่สงฆ์ก็ตาม แต่ในคัมภีร์นั้นยังมี เรื่องที่เล่าถึงมูลเหตุในการก่อตั้งคณะสงฆ์ และเรื่องเล่าตั้งแต่หลังจากที่พระศากยมนี ตรีสรุจันถึงการกำเนิดคณะสงฆ์ โอลเดนบวร์กได้ศึกษาเรื่องราวที่ผนวกอยู่เหล่านั้น ด้วยและเสนอข้อสรุปว่าพุทธประวัติของพระศากยมนีที่เป็นภาษาบาลีนั้น บอกเล่า ถึงประวัติของบุคคลจริงอย่างเรียบง่าย และในปี 1881 ซึ่งเป็นปีที่ก่อตั้งสมาคม บาลีปกรณ์นั่นเอง เขาได้ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “พระพุทธเจ้า : ชีวิตประวัติ คำสอน และคณะสงฆ์”²³

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 บทความทั้งสองที่ตรงกันข้ามระหว่างของ แคร็นและโอลเดนบวร์กก่อให้เกิดการถกเถียงกันในวงวิชาการพุทธศาสนศึกษา ซึ่งเพิ่งเริ่มต้นคว่ำวิจัยในฐานะวิชามนุษยศาสตร์ ด้วยเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ รากเหง้าของพุทธศาสนา ข้อถกเถียงดังกล่าวไม่เพียงแต่จะตั้งคำถามเรื่องการเมือง จริ่งของพระศากยมนีเท่านั้น แต่ยังเป็นความขัดแย้งเรื่องคุณค่าทางเอกสารระหว่าง นักวิจัยคัมภีร์สันสกฤตและนักวิชาการที่ศึกษาพระไตรปิฎกบาลีอีกด้วย

การค้นพบพระบรมสารีริกธาตุ

การยุติความขัดแย้งดังกล่าว กล่าวได้ว่าเป็นผลงานของนักโบราณคดี ใน ปี ค.ศ. 1898 ชาวอังกฤษชื่อ เป๊ปเป้²⁴ ได้ขุดค้นสุสานโบราณแห่งหนึ่งที่เมือง ปิปราห์วา²⁵ ที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้ประมาณ 800 เมตรจากชายแดนประเทศเนปาล

²¹ ผู้แปล : Pali Text Society

²² ผู้แปล : Hermann Oldenburg

²³ ผู้แปล : หนังสือเล่มนี้เป็นภาษาเยอรมัน ชื่อ Buddha: Sein Leben, seine Lehre, seine Gemeinde

²⁴ ผู้แปล : William Claxton Peppé

²⁵ ผู้แปล : Piprahwa

ในการขุดค้น เขาได้ค้นพบผอบบรรจุสารีริกธาตุที่ทำด้วยหิน Agalmatolite²⁶ ไห ผอบที่มีฉัตรประดับ ผอบผลึกที่มีฉัตรพร้อมระบายห้อยที่ทำเป็นรูปปลา ขาวของที่ใช้ในการฝังศพ เป็นต้น สิ่งที่ขุดพบ ปัจจุบัน เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอินเดียที่เมืองกัลกัตตา บนผอบบรรจุสารีริกธาตุใบนั้นมีจารึกอยู่ นักวิชาการจำนวนมากพยายามอ่านจารึกนี้ และมีมติแตกแยกกัน นักวิชาการกลุ่มหนึ่งอ่านว่า “พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาคที่ตระกูลศากยะผู้เป็นพระญาติได้บรรจุไว้” กับอีกกลุ่มที่อ่านว่า “สารีริกธาตุของคนในตระกูลศากยะผู้เป็นพระญาติของพระพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาค”²⁷ ถึงกระนั้นก็ตาม ด้วยการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ สารีริกธาตุนี้ การมีตัวตนจริงของพระศากยมนีจึงได้รับการยืนยัน อาจจะกล่าวได้ว่า การศึกษาเรื่องพระศากยมนีในฐานะบุคคลทางประวัติศาสตร์ได้เริ่มขึ้นจริงจังแล้วก็ตอนนี่เอง ซึ่งนับจากปัจจุบันย้อนไปเพียง 110 กว่าปีเท่านั้น²⁸

ยังมีการพูดถึงเกี่ยวกับการค้นพบสารีริกธาตุภายหลังจากนี้อีก ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 กองโบราณคดีของอินเดียได้ทำการขุดค้นเมืองปีปรหาวาอีกครั้ง และในปี ค.ศ. 1996 ได้เผยแพร่รายงานการขุดค้นครั้งล่าสุดออกมา ตามเอกสารนั้นระบุว่าที่สุสานโบราณแห่งนี้มีการบูรณะและขยายขนาดถึง 3 ช่วง ชั้นที่เป็บเป้ค้นพบนั้นเป็นสถูปในช่วงที่ 2 ยิ่งไปกว่านั้น ในชั้นล่างสุด ยังพบสถูปดั้งเดิมที่ก่ออิฐในสถูปพบผอบ 2 ใบที่บรรจุสารีริกธาตุอยู่ภายใน ปัจจุบันผอบทั้งสองเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเดลี ถึงแม้ผอบจะมีขนาดแตกต่างจากใบที่เป็บเป้พบก็ตาม แต่ก็มีรูปทรงเหมือนกัน ผอบบรรจุสารีริกธาตุที่เป็บเป้ค้นพบนั้นจะเป็นของที่ทำเลียนขึ้นในการบูรณะสถูปในช่วงที่ 2 หรือไม่ หรือจะเป็นสารีริกธาตุของพระญาติหรือไม่นั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้าต่อไป

²⁶ ผู้แปล : ไทยเรียกหินตุ๊กตาจีน

²⁷ ผู้แปล : จารึกดังกล่าว เป็นภาษามาคธีปรากฏชัด จารึกด้วยอักษรพราหฺมี ความว่าดังนี้ “สุกิตินิถิน สกคินิกนํ สพุตทลนํ อียํ สลิลนิธเน พุสส ภควเต สกยิณ”

²⁸ ผู้แปล : จากปีที่หนังสือเล่มนี้พิมพ์เผยแพร่ คือปี ค.ศ. 2013 ย้อนไปได้ 115 ปี

ท่ามกลางเวลาอันเป็นนิรันดร์

เราติดตามประวัติการศึกษาเพื่อยืนยันว่าพระศากยมุนีมีตัวตนในประวัติศาสตร์มาถึงขั้นนี้ ต่อไป เราต้องพิจารณาและกำหนดยุคสมัยที่พระองค์ทรงมีพระชนมชีพอยู่ เพราะหากไม่มีภูมิหลังเรื่องยุคสมัย การจะเข้าใจประวัติและปรัชญาของพระศากยมุนีก็ไม่อาจเป็นไปได้เลย

กรณีการพิจารณาประวัติศาสตร์ของอินเดียนั้นเป็นเรื่องที่ยากอย่างยิ่ง เมื่อได้ยืancำกล่าวว่า “อินเดีย ดินแดนที่มีประวัติศาสตร์อันเป็นนิรันดร์” เราอาจจะนึกถึงเรื่องชนพื้นของภารตวิทยาและพุทธศาสนศึกษา แต่ทว่า ความคิดเรื่องยุคสมัยที่หละหลวม²⁹ เช่นนี้ทำให้นักวิชาการที่ต้องการทราบเรื่องประวัติศาสตร์ของอินเดียปวดหัวมามากต่อมากแล้ว

อาจจะเป็นเพราะความคิดเรื่องเวลาอันเป็นนิรันดร์ที่วัฒนธรรมอินเดียมีกรรมง ซึ่งตรงข้ามกับที่เราคาดหวังไว้ ประวัติศาสตร์อินเดียจึงไม่เคยให้หลักฐานระบุการมีชีวิตรอยู่ของบุคคลเป็นปีศักราชเลย ในกรณีของญี่ปุ่นเอง การระบุปีเรื่องราวที่เกิดขึ้นช่วงก่อนคริสตกาลแม้ว่าจะเป็นเรื่องยุ่งยากมากแล้ว แต่เทียบกันแล้ว กรณีของอินเดียนั้นยิ่งยุ่งยากกว่ามาก

พระเจ้าอโศก

ในการระบุปีศักราชของอินเดียก่อนคริสตกาล เราใช้ราชวงศ์เมารยะ

²⁹ แนวคิดเรื่องยุคสมัย ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีเรื่องยุคสมัยที่สืบทอดในศาสนาฮินดู จักรวาลนั้นเกิดดับหมุนเวียนกันไป หนึ่งรอบของการเกิดดับเรียกว่า “มหายุค” กินเวลา 4,320,000 ปี เมื่อมหายุคหมุนเวียนครบ 1,000 ครั้งจะเป็น “1 กัลป์” แต่นี้เป็นเพียงช่วงกลางวันที่พระพรหมตื่นอยู่ เป็นเวลาเพียงครึ่งวันของพระพรหมเท่านั้น เมื่อผ่านไปปร้อยปี(ของพระพรหม) พระพรหมก็จะสิ้นอายุขัย จักรวาลก็จะถึงกาลปรลัย ทว่าช่วงเวลาที่ว่านี้ก็เป็นเพียงแค่หนึ่งวันของพระวิษณุเจ้าเท่านั้น กล่าวได้ว่าเป็น “นิทานที่ไม่รู้จบ” จริง ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจ้าอโศก กษัตริย์พระองค์ที่สาม ซึ่งปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์โลก (ของญี่ปุ่น) เป็นเกณฑ์ เนื่องจากเราสามารถกำหนดสมัยโดยใช้บันทึกประวัติศาสตร์ของชาวกรีก-โรมันได้

นอกเหนือจากตำนานที่เหลืออยู่ในอินเดีย พระเจ้าอโศกเป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่รวบรวมอินเดียเป็นปึกแผ่น เราอาจเปรียบได้กับเจ้าชายโมโตะกุของญี่ปุ่น³⁰ พระเจ้าอโศกได้ปกครองบนพื้นฐานของหลักธรรมทางศาสนา ทรงเป็นศาสนูปถัมภกของศาสนาต่าง ๆ รวมถึงพุทธศาสนาด้วย ด้วยเหตุนี้ พระนามของพระองค์จึงปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนา เป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์พุทธศาสนา หลังจากที่ทรงครองราชย์ได้ 12 ปี พระองค์โปรดให้จารึกเรื่องราวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปกครองของพระองค์ลงบนหินและให้นำจารึกเหล่านั้นไปไว้ตามภูมิภาคต่าง ๆ ในบรรดาจารึกเหล่านั้น จารึกลำดับที่ 13 ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นจารึกที่สร้างขึ้นภายหลังจากที่ทรงครองราชย์ได้ 13 ปีแล้ว มีการเอ่ยถึงพระนามของกษัตริย์ต่างชาติ 5 พระองค์ มีกษัตริย์ของมาซิโดเนีย และอียิปต์ เป็นต้น จากประวัติศาสตร์ตะวันตก มีการระบุสมัยการครองราชย์ของกษัตริย์ทั้ง 5 พระองค์พร้อมกับพิจารณากำหนดสมัยของพระเจ้าจันทรคุปตะซึ่งทราบจากความสัมพันธ์เกี่ยวกับการบุกดินแดนตะวันออกของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช ทำให้สามารถคำนวณได้ว่าพระเจ้าอโศกนั้นครองราชย์เมื่อ 268 ปีก่อนคริสตกาล สมัยที่พระศากยมนีทรมมีพระชนม์ชีพอยู่จึงตัดสินโดยใช้ปีศักราชนี้เป็นเกณฑ์

ผู้คนในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล

นักวิชาการชาวยุโรปได้กำหนดปีที่พระศากยมนีทรมมีพระชนม์ชีพโดยใช้คัมภีร์ประวัติศาสตร์ของศรีลังกาที่ระบุว่า “พระเจ้าอโศกทรงขึ้นครองราชย์

³⁰ ผู้แปล : เจ้าชายโมโตะกุ (聖徳太子) หรือ เจ้าชายอุมะยะโดะ (厩戸皇子) มีพระชนม์ชีพระหว่าง 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 574 – 8 เมษายน ค.ศ. 622 ในสมัยอะซูกะ ในรัชสมัยของจักรพรรดินีซุอิโกะ เจ้าชายผู้นี้เป็นผู้ที่ทรงธรรม ได้รับการนับถือเสมือนเป็นพระโพธิสัตว์

ภายหลังจากที่พระศากยมนิปรีนิพพานได้ 218 ปี” นอกจากนี้ ในคัมภีร์ดังกล่าว ยังระบุว่าในช่วงเวลานั้นมีกษัตริย์ 5 พระองค์และมนตรี 5 คน ในช่วงระยะเวลา ยาวนานถึง 218 ปีนั้น หากมีเพียงกษัตริย์ 5 พระองค์เท่านั้นที่ครองราชย์ เราจำ ต้องคำนึงถึงช่วงเวลาที่ไม่มีการครองราชย์ด้วย นอกจากนี้ เกี่ยวกับมนตรี ด้วยระยะเวลายาวนานดังกล่าว กลายเป็นว่า แต่ละคนนั้นต้องรับราชการอยู่เกิน กว่า 40 ปี

ในแวดวงวิชาการญี่ปุ่น เราเห็นต่างไปจากทฤษฎีนี้ ในพุทธศาสนานิกาย ฝ่ายเหนือ ตามคัมภีร์ภาษาสันสกฤตหรือภาษาจีนที่ยังเหลืออยู่ กล่าวว่า จากเวลา พุทธปรินิพพานจนถึงเวลาที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์นั้นกินเวลาทั้งสิ้น 116 ปี ทฤษฎีนี้เป็นเรื่องราวที่เก่าแก่กว่า และพ้องกันในพุทธศาสนาหลายนิกาย เรา สามารถลบข้อขัดแย้งเรื่องเวลาที่ว่างจากการเสวยราชย์ได้ และมีความเป็นไปได้ ทางประวัติศาสตร์มากกว่า

ในยุโรป แม้กระทั่งปัจจุบัน นักวิชาการยังคงถือตามทฤษฎี 218 ปีอยู่ ในขณะที่แต่ละคนมีความเห็นแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย แต่ก็เห็นพ้องกันว่า พระศากยมนิปรีเสด็จเมื่อราวต้นทศวรรษของ 560 ปีก่อนคริสตกาล และปรินิพพาน ราวต้นทศวรรษของ 480 ปีก่อนคริสต์ศักราช ทว่า นักวิชาการชาวญี่ปุ่นจำนวน มากซึ่งถือตามทฤษฎี 116 ปีเชื่อว่าปีประสูติ คือ 463 ปีก่อนคริสตกาลและ ปีปรินิพพาน คือ 383 ปีก่อนคริสตกาล ตราบเท่าที่ยังไม่มีหลักฐานใหม่ใด ๆ ออกมา ความต่างของระยะเวลาประมาณ 100 ปีนี้ ก็คงยังไม่อาจจะลดให้สั้นลงไปได้ การที่ นักวิชาการพยายามระบุพระศากยมนิว่า “เป็นคนในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล” อย่างคลุมเครือนั้น แท้ที่จริงแล้วก็เพราะมีภูมิหลังจากการระวังเรื่องความแตกต่าง นั้นนั่นเอง

จุดเริ่มต้นแห่งปรัชญาอินเดีย

พระเวท

แล้วชาวอินเดียในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาลที่พระศากยमुณีประสูตินั้นเป็นเช่นไรกันเล่า เราลองย้อนเวลากลับไปดูกัน

จากการรุกรานของชาวอารยันเมื่อ 1,500 ปีก่อนคริสตกาล พวกเขาได้สร้างรากฐานอารยธรรมของชาวอินโด-อารยันขึ้น ชาวอารยัน ผู้เลี้ยงสัตว์ ได้ผ่านวิถีชีวิตแบบชนเผ่าเร่ร่อนถึงทำปศุสัตว์-กึ่งเกษตรกรรมมา ท้ายที่สุดจึงได้ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง แล้วค่อย ๆ เกิดโครงสร้างสังคมที่กษัตริย์ ผู้มีหน้าที่ปกครองรวบรวมชนเผ่าเข้าด้วยกันให้เป็นหนึ่งภายใต้การชี้แนะของพราหมณ์ บุโรหิต ผู้สามารถติดต่อกับเหล่าเทพดาและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ได้ สิ่งนี้เป็นการหล่อหลอมอารยธรรมโดยมี “พราหมณ์ผู้ประกอบพิธี” เป็นศูนย์กลาง ในขณะที่ียวกับที่มีการวางระบบวรรณะแบบดั้งเดิม

“คัมภีร์ฤคเวท” ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมบทสวดสรรเสริญเทพเจ้า ที่เหล่าพราหมณ์อุทิศถวายในยัญพิธี ได้เริ่มมีการจัดแจงเป็นรูปเป็นร่างขึ้นเมื่อประมาณ 1,200 ปีก่อนคริสตกาล คัมภีร์ที่มีทั้งสิ้น 10 มณฑล ประกอบด้วยบทสวด 1,028 บทนี้ เป็นการนับถือและสรรเสริญพลังต่าง ๆ ของธรรมชาติและสิ่งรอบตัวที่สำคัญในรูปบุคลาธิษฐาน เช่น เทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ ลมพายุ สายฟ้า ไฟ หรือ เทวีแห่งสายน้ำ เป็นต้น เพื่อความอุดมสมบูรณ์ในชีวิต เป็นการเผยแผ่ศาสนาพหุเทวนิยมอย่างเรียบง่ายให้ปรากฏ ซึ่งเป็นการวอนขอต่อเทวดาที่จำเป็นในเวลาที่ต้องการ บรรดาเทวะ-เทวีเหล่านั้นไม่มีลำดับชั้นสูง-ต่ำ

แต่เมื่อเวลาผ่านไป พราหมณ์เหล่านั้นเริ่มตรึกตรองในเชิงปรัชญาว่า “เทวะที่อยู่เหนือบรรดาเทวะองค์อื่น ๆ คือผู้ใดกัน” ผลลัพธ์แห่งการแสวงหาคำตอบนี้ ทำให้เกิดบทสวดที่อุทิศแก่เทพซึ่งมีหน้าที่สรรค์สร้างจักรวาลขึ้น ในมณฑลที่ 10 ซึ่งมีอายุใหม่ที่สุดในคัมภีร์ฤคเวท มีแนวคิดเล่าขานสืบทอดกันมา อย่างเช่น พระพราหมณ์สปีติ เจ้าแห่งการสังเวย ผู้เป็นเทพในการสรรค์สร้างได้สร้างโลกขึ้น

หรือ “หิรัณยานตะ (ไขทองคำ)” ปรากฏขึ้นก่อนกำเนิดฟ้าและดิน เป็นต้น

คำว่า “พระเวท” มิได้มีแต่เพียง “คัมภีร์ฤคเวท” เท่านั้น ที่สุดแล้ว พระเวท ทั้งสี่กลายมาเป็นสิ่งที่เรียกว่า “กลุ่มคัมภีร์” ได้แก่ “คัมภีร์สามเวท” พระเวทของ พราหมณ์ผู้ขับร้องบทสวดผสมผสานเข้ากับทำนอง “คัมภีร์ยชุรเวท” พระเวทของ พราหมณ์ผู้ประกอบพิธี ซึ่งรับผิดชอบจัดแจงมณฑลพิธี เครื่องบวงสรวงและลำดับ พิธีซึ่งเกิดขึ้นภายหลังคัมภีร์ฤคเวทสักเล็กน้อย และสุดท้าย “คัมภีร์อาถรรพเวท” ซึ่งรวบรวมมนตราเพื่อความเป็นสิริมงคล ความมั่งคั่ง การสาปและการถอนคำสาป ด้วย รวมเข้ามามีส่วนหนึ่งในกลุ่มคัมภีร์

ในบรรดาคัมภีร์เหล่านี้ “คัมภีร์อาถรรพเวท” ซึ่งรวบรวมมนตร์ต่าง ๆ ได้ พัฒนาแนวคิดเรื่อง “ผู้สร้างจักรวาล” ซึ่งเริ่มปรากฏในช่วงปลายของคัมภีร์ฤคเวท นั่นก็คือ มณฑลที่ 10 ให้ยิ่งขึ้น มีการเรียกพลังที่เป็นรากฐานแห่งการสรรค์สร้าง จักรวาลด้วยชื่อเรียกต่าง ๆ และพยายามที่จะจัดลำดับของเทพเจ้าสูงสุด

พราหมณะ

ต่อมา ราว 800 ปีก่อนคริสตกาล ได้เกิดคัมภีร์พราหมณะ ซึ่งเป็น อรรถาธิบายของคัมภีร์พระเวท ด้วยฐานะที่เป็นอรรถกถาของคัมภีร์พระเวท เดิมที่ยังยึดตามแนวคิดแบบดั้งเดิมอยู่ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ดูเหมือนว่าจะพบคำตอบของ ปัญหาเกี่ยวกับ “พลังอำนาจดั้งเดิมที่สร้างจักรวาล” ซึ่งถูกขบคิดต่าง ๆ นานา มาจนถึงยุคนี้

แต่เดิม พิธีบวงสรวงเป็นวิธีการเพื่อให้ได้รับความเมตตาจากเทวดา แต่ ทั่ว พราหมณ์เริ่มตระหนักว่ามีพลังอำนาจสมบูรณ์ที่ควบคุมแม้กระทั่งเทวดาใน พิธีบวงสรวง แล้วเชื่อมั่นว่าอำนาจนั้นต่างหากเป็นปฐมเหตุแห่งจักรวาล เป็น นิรันดร์ ไม่เสื่อมสูญ ควบคุมสรรพสิ่ง เรียกสิ่งนั้นว่า “พรหมัน”

“แต่แรก จักรวาล คือพรหมันนั้นเดียว สิ่งนั้นสร้างเหล่าเทวะขึ้น และ จัดวางในแต่ละภพให้เหมาะสม กล่าวคือ ให้พระอัคนีครองแผ่นดิน

พระวายุครองชั้นบรรยาภาศ และให้พระสุริยเทพครองสรวงสวรรค์”
(ศตปถพราหมณะ 11.2.3.1)

สิ่งที่เป็นคู่ขนาน ซึ่งถูกคิดขึ้นควบคู่กับ “พรหมัน” ก็คือ “อาตมัน” คำนี้เดิมทีหมายถึงสิ่งที่ “หายใจ” แต่ใช้ในความหมายว่า “พลังงาน” หรือ “จิตวิญญาณ” อันเป็นแก่นแท้ของชีวิต แล้วก็ใช้หมายถึงตัวตนที่อาศัยอยู่ภายในตัวของเราที่เรียกว่า “อัตตา” หรือ “อาตมัน” ที่เป็นสิ่งแบ่งแยกตนเองจากผู้อื่น

อุปนิษัต

แนวคิดสำคัญเรื่อง “พรหมัน” และ “อาตมัน” ซึ่งเพิ่งเริ่มก่อร่างให้เห็นกลาง ๆ ในคัมภีร์พราหมณะได้ถูกทำให้กระจ่างชัดขึ้นในปรัชญาอุปนิษัตที่เกิดขึ้นในราวศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกักราช และนำมาร้อยเรียงกันเป็นแนวคิดที่เป็นเอกภาพ

“การกระทำทั้งปวง ความปรารถนาทั้งปวง กลิ่นทั้งปวง รสทั้งปวง สิ่งที่อยู่หุ้มสิ่งเหล่านี้ ไม่อาจจะกล่าวออกมาได้ หรือ ตระหนักรู้ได้ สิ่งนี้ คือ อาตมันที่อยู่ภายในจิต สิ่งนี้ คือ พรหมัน สำหรับผู้ที่เชื่อว่าอาตมันต้องไปรวมกับพรหมันหลังจากที่ละโลกนี้ไปแล้ว ความสงสัยในเรื่องนี้ย่อมไม่มีสำหรับเขานั้นเทียว”
(ฉานโทโคอุปนิษัต 3.14.4)

พรหมัน ซึ่งเป็นปฐมเหตุที่ควบคุมสรรพสิ่ง และอาตมันซึ่งเป็นความตระหนักรู้ตัวตนที่เราได้ ได้รับการอธิบายว่า เดิมทีเป็นสิ่งเดียวกัน ถึงแม้ว่าเรื่องนี้จะดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่เราเข้าใจได้ไม่ยากนัก แต่หากเราลองอุปมาดู อาตมันก็เป็นเหมือนโลกใบเล็กๆ ของพรหมัน ยกตัวอย่างเช่น ในปุรุชสูกตะ ซึ่งอยู่ในมณฑลที่ 10 ของคัมภีร์ฤคเวท มีการเปรียบเทียบเทพเจ้าที่สร้างโลกในรูปของมนุษย์ และอธิบายการสร้างโลกโดยเริ่มจากปากกลายเป็นวรรณะพราหมณ์ แขนทั้งสองข้างเป็นวรรณะกษัตริย์ จิตใจเป็นพระจันทร์ นัยน์ตาเป็นพระอาทิตย์ สะดือเป็นท้องฟ้า ศีรษะเป็นสวรรค์ เท้าทั้งสองเป็นพื้นโลก ความรู้สึกที่ว่าร่างกายของคนเป็นภาพย่อส่วนของโลกคงมีมาแล้วแต่เดิม

เพื่อที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอาตมมันและพรหมัน ถ้าเราใช้จินตนาการคิดว่าเป็นเหมือนคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่คงเข้าใจง่ายขึ้นกระมัง คอมพิวเตอร์ปลายทาง (อาตมมัน) นั้นติดตั้งอยู่ตามที่ต่าง ๆ ต่างก็ทำงานไปเป็นเอกเทศ แต่ทั้งหมดนั้นเชื่อมต่อกับคอมพิวเตอร์แม่ข่าย (พรหมัน) ซึ่งอันที่จริงแล้วก็คือสิ่งเดียวกันนั่นเอง

การค้นพบสังสารวัฏ

สังสารวัฏ คำศัพท์เฉพาะทางปรัชญาคำนี้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเรื่องทัศนคติความเป็น-ความตายของชาวอินเดียอย่างใหญ่หลวง หากพรหมันซึ่งควบคุมทุกสรรพสิ่งอยู่เป็นนิรันดร์และอาตมมัน เป็นสิ่งเดียวกันแล้วไซ้ อาตมมันก็ต้องเป็นสิ่งที่นิรันดร์ ไม่มีวันสูญสลายด้วย กล่าวคือ การตระหนักรู้ว่าเรามีสิ่งที่เรียกว่า “ตัวตน” ซึ่งแม้ร่างกายจะเสื่อมสลาย ตายไปก็ตาม แต่ตัวตนนั้นคงอยู่เป็นนิรันดร์ เป็นการค้นพบ “สังสารวัฏ” ซึ่งหลังจากความตาย เราจะได้รับร่างกายใหม่ ถือกำเนิดใหม่หมุนเวียนซ้ำแล้วซ้ำเล่า เหมือนกับคอมพิวเตอร์ปลายทางเก่าลง แม้จะถูกเปลี่ยนใหม่ก็ตาม แต่ความต่อเนื่องของคุณสมบัติในการทำงานยังคงเดิม

ในคัมภีร์อุปนิษัท เราพบแนวคิดเรื่อง “กรรม” ในฐานะสาเหตุที่สนับสนุน “สังสารวัฏ” กรรม คือ “การกระทำ” เป็นแนวคิดที่ว่าสิ่งที่เราทำอยู่ในทุก ๆ วัน ทั้งสิ้นนั้น เป็นสาเหตุ และเป็นสิ่งที่กำหนดอนาคตซึ่งเป็นผล

ถ้าเราเกิดมาเป็นมนุษย์ก็คงจะดี แต่ถ้าหากเราเกิดใหม่เป็นสัตว์เดรัจฉาน และไม่ได้รับอาหารที่ต้องใจ ถูกเขี่ย ถูกใช้ให้ทำงาน ... และหากต้องอยู่ในร่างนั้นทั้ง ๆ ที่มีความตระหนักรู้ถึง “ตัวตน” นั้นแล้วจะเป็นอย่างไร ... แนวคิดเรื่องสังสารวัฏ และกรรมนี้ ได้กลายเป็นสิ่งที่คนทั่วไปค่อย ๆ รับรู้ แล้วในที่สุดจริยศาสตร์เรื่อง “ใครทำกรรมเช่นไร กรรมนั้นย่อมสนอง” หรือ “กุศลเหตุ-สุขวิบาก” หรือ “อกุศลเหตุ-ทุกข์วิบาก” ซึ่งเกิดขึ้นจากปรัชญาของพราหมณ์ ก็ได้เป็นระบบชัดเจนขึ้น สิ่งนี้ถือเป็นบรรทัดฐานชีวิตของสังคมที่มีเกษตรกรรมเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ผู้คนย่อมปรารถนา “กุศลเหตุ-สุขวิบาก” จึงหลีกเลี่ยงที่จะทำอกุศลกรรม ยิ่งกว่า

นั่นก็ยังประกอบกุศลกรรม เช่น ยัญพิธี การให้ทาน เป็นต้น แนวคิดนี้เป็นเครื่องค้ำจุนสังคมที่โอบอ้อมอารี

อีกมุมหนึ่ง พวกพราหมณ์มุ่งเป้าไปที่ “โมกษะ” ซึ่งเป็นการหลุดพ้นจากสังสารวัฏ ที่เป็นห่วงโซ่แห่งความทุกข์ ภายหลังจากจบชีวิตในชาตินี้ เมื่อสิ้นชีวิตลง อาตมันอันเป็นเหมือนคอมพิวเตอร์ปลายทางจะกลับไปสู่พรหมันที่เป็นเหมือนคอมพิวเตอร์แม่ข่าย แล้วหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ตัวตนที่เป็นปัจเจกบุคคลของเราก็จะหายไป เพื่อจุดประสงค์ดังกล่าว พวกเขาจึงต้องแสวงหาวิธีที่จะหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกับคอมพิวเตอร์แม่ข่ายนั้นให้ได้อย่างราบรื่นในท้ายที่สุด ในที่นี้พราหมณ์จึงมุ่งเป้าไปที่หนทางสู่ “การเป็นหนึ่งเดียวของพรหมันและอาตมัน” โดยมีเครื่องชี้นำ คือ “สมาธิ” ซึ่งเป็นการพิจารณาตนเองและโลก

Civil Religion³¹

ความคิดพื้นฐานที่เกิดจากแนวคิดปรัชญาอินเดีย เช่น เรื่องสังสารวัฏกรรม โมกษะ สมาธิ เป็นต้น ถูกปลูกฝังในคัมภีร์อุปนิษัท ที่เรารู้ดีกว่า “ถ้าเธอทำชั่วเช่นนั้น เธอก็จะตกนรกนะ” จริง ๆ แล้วก็มีที่มาจากสมัยอุปนิษัทนั่นเอง ในวัฒนธรรมต่าง ๆ มีสิ่งที่เป็วจิตวิญญาณ ความโน้มเอียงของจิตใจ ซึ่งผู้คนมีอย่างเรียบง่าย โดยที่ไม่ใช่เป็นศาสนาจำเพาะ เราเรียกความรู้สึกนึกคิดที่ทั้งสังคมมีส่วนร่วมเช่นนี้ว่า “civil religion” ข้าพเจ้าเห็นคำแปลตรง ๆ ของคำนี้มาบ้างแล้ว แต่เนื่องจากพบว่าคำแปลเหล่านั้นไม่อาจสื่อถึงความหมายแท้จริงที่คำนี้มีได้ ข้าพเจ้าจึงปล่อยไว้อย่างนี้โดยไม่แปล ถึงแม้จะใช้คำว่า religion (ศาสนา) ก็ตาม แต่ก็หาใช่คำสอนทางศาสนาหรือกลุ่มทางศาสนาจำเพาะไม่ สิ่งนี้เป็นเหมือน “ดีเอ็นเอ” ที่ฝังอยู่ในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง ความรู้สึกนึกคิดนี้กำกับจารีตประเพณีของเราภายในส่วนลึก และสร้างรูปแบบจริยธรรมโดยนัย รวมถึงสามัญสำนึกของเรา ดังนั้นจึงมีนักวิชาการบางคนเรียกสิ่งนี้ว่า “ศาสนาที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น”

³¹ ผู้แปล : ผู้เขียนคงศัพท์นี้ไว้โดยไม่แปลเป็นภาษาไทยปูน

แนวคิดเรื่อง “สังสารวัฏ” และ “กรรม” ในคัมภีร์อุปนิษัตนี้ ได้ก่อร่างจิตวิญญาณและความโน้มเอียงของจิตใจ ซึ่งฝังรากลึกลงในวัฒนธรรมอินเดียสมัยหลัง เรียกได้ว่าเป็น “civil religion” โดยแท้จริง ดังนั้น ในวัฒนธรรมอินเดีย ถึงแม้จะมีปรัชญา หรือ ศาสนาที่โต้แย้งกับแนวคิดของศาสนาพราหมณ์เกิดขึ้นก็ตาม ท้ายที่สุดแล้ว ก็เป็นสิ่งที่ผันแปรไปตามยุคตามสมัย โดยได้รับอิทธิพลจาก civil religion นั้นเอง

อินเดียในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล

จริยธรรมที่คัมภีร์อุปนิษัตปลูกฝัง ถูกใช้เป็นบรรทัดฐานสังคมที่เป็นที่พึงใจของสังคมเกษตรกรรม แต่ในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ซึ่งพระศากยमुณีประสูตินั้น เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้น จริยศาสตร์ที่ขึ้นอยู่กับปรัชญาศาสนาพราหมณ์กลายเป็นสิ่งที่ไม่เข้ากับยุคสมัยเสียแล้ว

ตามคัมภีร์พุทธศาสนาและศาสนาเชน กล่าวว่า ในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ในอินเดียมีประเทศที่เรียกว่า “สิบหกมหาราชนบท” ซึ่งอันที่จริงมหาราชนบทเหล่านี้อาจไม่ถึงกับเป็นประเทศที่เป็นไปตามองค์ประกอบทางการเมืองการปกครองมากมายถึงขนาดนั้น ส่วนใหญ่แล้ว ก็เป็นชนเผ่าในภูมิภาค ที่มีอำนาจเหนือบรรดาเผ่าย่อยอื่น ๆ สถาปนาตนขึ้นเป็นใหญ่ ปกครองดินแดนในอาณาเขต หรือ พวกเจ้าผู้ปกครองย่อย ๆ ที่รวมตัวกันขึ้นเป็นหมู่คณะ ยุคนี้เป็นยุคที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมซึ่งพราหมณ์เป็นผู้นำ มาสู่สังคมซึ่งกษัตริย์ ผู้ครอบครองอำนาจทางการเมืองและการทหาร เป็นผู้ที่มีอำนาจจริงในทางปฏิบัติ

ในบรรดาชนเผ่าในภูมิภาคเหล่านั้น แคว้นมคธ โกศล วังสะ และอวันตีที่เรียกว่า “สี่มหาราชนบท” ได้พัฒนาไปสู่การเป็นราชอาณาจักรที่ปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจเบ็ดเสร็จเต็มที่ และเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้แก่แคว้นของตน พวกเขาได้รุกรานแคว้นอื่น เกิดเป็นมหาราชนบทที่ขยายอาณาจักรยิ่งใหญ่ขึ้นมา ในแคว้นเหล่านั้น มีเมืองหลวงเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม มีผู้คนคับคั่ง พร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจการพาณิชย์

ในบรรดาพ่อค้าวาณิชทั้งหลายเหล่านั้น ได้เกิดชนชั้นเศรษฐีขึ้น ความแตกต่างระหว่างเมืองหลวงกับหัวเมือง แคว้นใหญ่กับแคว้นเล็กมีมากขึ้น เป็นการเปลี่ยนไปสู่สังคมที่เรียกได้อย่างเหมาะสมเจาะว่าเป็น “โลกที่โหดร้ายทารุณ” ซึ่งผู้คนจำเป็นต้องดิ้นรนกระเสือกกระสน

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ แนวคิดของพราหมณ์ ซึ่งอ้างสังคมเกษตรกรรมอันเป็นที่พึงใจมาจนถึงสมัยนั้น ไม่อาจตอบสนองสังคมแบบใหม่ที่มีเมืองหลวงเป็นศูนย์กลางได้อีกต่อไป สิ่งนี้อาจกล่าวได้ว่าคล้ายกับสังคมปัจจุบันที่จริยศาสตร์ซึ่งอ้างสังคมเกษตรกรรมอย่างเรียบง่ายจนมาถึงยุคสมัย ทำได้แคื่อยินยอมอดมองความเป็นไปโดยไม่อาจไล่ตามทันกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้อีกต่อไป เป็นการมาเยือนของยุคที่ไม่มีที่ว่างเหลือพอสำหรับการเชื่อถือในสิ่งที่ไม่อาจเห็นประจักษ์ นั่นคือ คำสอนทางอภิปรัชญาของศาสนาพราหมณ์ ที่กล่าวว่าโลกนี้ถูกปกครองด้วยอำนาจสมบูรณ์ซึ่งเหนือกว่าวิสัยของประสาทสัมผัสจะรับทราบได้ และคนเราไม่อาจจะรับรู้ได้โดยตรง ถึงแม้คำสอนนี้จะดึงดูดใจในทางจริยศาสตร์สำหรับผู้คนที่ตาม แต่พร้อม ๆ กับการมาเยือนของยุคที่นิยมอำนาจซึ่งมีผลในเชิงปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นทางการทหาร หรือทางเศรษฐกิจ พวกพราหมณ์ไม่อาจจะให้ความเกื้อกูลทางจริยศาสตร์แก่ผู้คนได้อีกต่อไป ในบรรดาผู้คนเหล่านั้น คำสอนของพราหมณ์ได้กลายเป็น civil religion โดยสมบูรณ์แบบ ผู้คนรับรู้คำสอนนี้ในฐานะของการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงตามประเพณีดั้งเดิมเท่านั้น

เมื่อเรานึกไปถึงพุทธศาสนาของญี่ปุ่นในยุคปัจจุบัน คงจะทำให้เข้าใจสถานการณ์นี้ได้ง่ายขึ้น ขณะที่ในภูมิภาคยังคงมีพระภิกษุซึ่งให้การเกื้อกูลชุมชนและยังดำเนินกิจกรรมทางศาสนาอยู่ แต่ในหลาย ๆ ที่ โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ พุทธศาสนากลายเป็น civil religion ไปแล้ว พระภิกษุเป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีทำบุญอุทิศกุศล³² และเป็นผู้รักษาสืบทอดพุทธศาสนาในฐานะที่

³² ผู้แปล : ภาษาญี่ปุ่น ใช้คำว่า 法事 (houji) เป็นการทำบุญอุทิศกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ โดยเฉพาะหลังจากที่เสียชีวิตแล้วหนึ่งปี

เป็นพิธีกรรมเท่านั้น ไม่ใช่อยู่ในฐานะที่เป็นผู้ถือกุศลทางจริยศาสตร์ให้แก่ผู้คน
อีกต่อไป แม้ผู้คนจะประกอบพิธีกรรม อย่างเช่น พิธีทำบุญอุทิศกุศล แต่พวกเขาก็ไม่ได้ถือว่าตนเองเป็นพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ อีกมุมหนึ่ง มีคนที่ต้องการ
แสวงหาความเชื่อ ได้ศึกษางานวิจัยเชิงวิพากษ์ของนักวิชาการด้านพุทธศาสนศึกษา
แล้วก็นับถือศาสนาใหม่

ในกรณีของอินเดียในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล คิดว่าสถานการณ์
ที่เกิดขึ้นกับศาสนาพราหมณ์ก็น่าจะเหมือนกับกรณีของญี่ปุ่น เพื่อที่จะก่อตั้งแนวคิด
จริยศาสตร์ซึ่งมีผลในเชิงปฏิบัติจริง และเหมาะสมกับยุคสมัย จึงมี “นักคิดผู้มี
เสรีภาพ” อย่างเช่น ผู้ที่ทบทวนคำสอนของศาสนาพราหมณ์อีกครั้งอย่างสุขุมเช่น
เดียวกับการศึกษางานวิจัยเชิงวิพากษ์ของนักวิชาการ หรือ ผู้ก่อตั้งแนวคิดปรัชญา
ใหม่ ปรากฏขึ้น ผู้คนเหล่านี้ เราเรียกว่า “สมณะ” พระศากยमुณีก็เป็นสมณะผู้หนึ่ง
ที่อุบัติขึ้นในสมัยนั้นเช่นกัน

(โปรดติดตาม บทที่ 1 ตอนจบและบทที่ 2 ในวารสารฉบับต่อไป)